

ผลของแนวทางการวางแผนการรักษาพร้อมทั้งติดตามสุขภาพช่องปากในมารดาตั้งครรภ์

โรงพยาบาลปทุมราชวงศา

บทที่ 1 บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

การตั้งครรภ์เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเริ่มต้นวางแผนอนาคตของบุตรในครรภ์ให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งการดูแลสุขภาพของมารดาขณะตั้งครรภ์เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของบุตร มารดาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพ รวมทั้งสุขภาพช่องปากของตนเองและเข้าถึงบริการทางทันตกรรมที่เหมาะสมในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อที่จะลดความจำเป็นที่จะต้องรับการรักษาทางทันตกรรมที่ยุ่งยาก ซับซ้อนหรือเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น อาการปวด อักเสบ หรือติดเชื้อ ที่อาจเกิดขึ้นได้ขณะตั้งครรภ์ หากได้รับการรักษาที่จำเป็นช้าจนเกินไปอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อมารดาและส่งผลกระทบต่อบุตรในครรภ์ได้

ในปีงบประมาณ 2561 โรงพยาบาลปทุมราชวงศา มีมารดามาฝากครรภ์ทั้งหมด 124 คน แต่มีมารดาที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากเพียง 60 คน คิดเป็นร้อยละ 48.39 ที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและได้รับการสอนดูแลสุขภาพช่องปากอย่างถูกวิธี นอกจากนี้พบว่ามีมารดาเพียงไม่กี่รายที่ได้เข้ารับการรักษาทันทีทันตแพทย์นัดหมายไว้ จึงเป็นเหตุที่ทำให้พบปัญหาตามมา เช่น การปวดและติดเชื้อบริเวณฟันคุดขณะตั้งครรภ์ในอายุครรภ์ที่ไม่เหมาะสมแก่การให้การรักษา ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการรักษา เช่น ความวิตกกังวล ไม่สบายขณะรับการรักษา รวมทั้งมีความเสี่ยงในการพบอาการปวดและติดเชื้อตามมาได้ นอกจากนี้ยังพบมารดาที่เป็นโรคปริทันต์ได้บ่อยครั้ง ซึ่งมีงานวิจัยแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างโรคปริทันต์อักเสบในหญิงตั้งครรภ์กับภาวะครรภ์เป็นพิษ คลอดก่อนกำหนด และทารกน้ำหนักน้อย

เมื่อนำปัญหาดังกล่าวมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าที่ผ่านมาเมื่อมารดามาเข้ารับการฝากครรภ์ที่หน่วยบริการปฐมภูมิ (Primary Care Unit; PCU) เจ้าหน้าที่ที่มีการแนะนำมารดาให้มารับการตรวจสุขภาพช่องปาก แต่ยังไม่มีความต่อเนื่องต่อมารดาจากหน่วยบริการปฐมภูมิมาตรวจที่ห้องทันตกรรมอย่างเป็นแบบแผน จึงทำให้มารดาที่มาฝากครรภ์บางรายไม่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปาก นอกจากนี้พบว่ยังไม่มีการวางแผนการรักษาและติดตามนัดการรักษามารดาตั้งครรภ์ที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาแนวทางการส่งต่อผู้ป่วยจากหน่วยบริการปฐมภูมิมาเข้ารับการตรวจสุขภาพช่องปากที่ห้องทันตกรรมพร้อมทั้งวางแผนการรักษาตลอดจนติดตามการรักษา

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งต่อมารดาที่มารับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิมาเข้ารับตรวจสุขภาพช่องปากที่ห้องทันตกรรม พร้อมทั้งวางแผนการรักษาตลอดจนติดตามการรักษาอย่างเป็นแบบแผนชัดเจน ซึ่งการมารดาได้เข้าถึงบริการทางทันตกรรมจะสามารถลดความจำเป็นที่จะต้องรับการรักษาทางทันตกรรมที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือเกิดภาวะแทรกซ้อนได้

3. ขอบเขตงานวิจัย

3.1 ขอบเขตของสถานที่ทำการศึกษา

โรงพยาบาลปทุมราชวงศา

3.2 ขอบเขตของประชากรที่ศึกษา

มารดาทุกรายที่มารับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิ โรงพยาบาลปทุมราชวงศา

3.3 ขอบเขตของเนื้อหาสาระที่ศึกษา

ผู้วิจัยต้องการทราบว่าผลของการพัฒนาแนวทางการวางแผนการรักษาพร้อมทั้งติดตามสุขภาพช่องปากในมารดาเกิดผลอย่างไรดังหัวข้อต่อไปนี้

1. จำนวนมารดาที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองอย่างถูกต้อง
2. จำนวนมารดาที่มารับการรักษาทางทันตกรรมตามนัดหมายและสามารถติดตามการนัดหมายได้อย่างน้อย 1 ครั้ง เป็นต้นไป
3. จำนวนมารดาที่ได้รับการชุดหินน้ำลาย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 มารดาทุกรายที่มารับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองอย่างถูกต้อง
- 4.2 มารดาทุกรายได้รับการวางแผนการรักษาทางทันตกรรมพร้อมทั้งติดตามการนัดหมาย
- 4.3 มารดาได้เข้าถึงบริการทางทันตกรรมในระยะเวลาที่เหมาะสมระหว่างตั้งครรภ์
- 4.4 ลดความจำเป็นที่มารดาจะต้องรับการรักษาทางทันตกรรมที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือเกิดภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด
2. ทฤษฎี
 - ความเปลี่ยนแปลงของสภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์
 - ความสัมพันธ์ของโรคปริทันต์และการตั้งครรภ์
 - การดูแลช่องปากในหญิงตั้งครรภ์
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - โครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในหญิงตั้งครรภ์ (อื่นๆ)
 - สถิติสุขภาพช่องปากหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทย
4. กรอบแนวคิดในงานวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 สถานที่ทำการศึกษา

โรงพยาบาลปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ

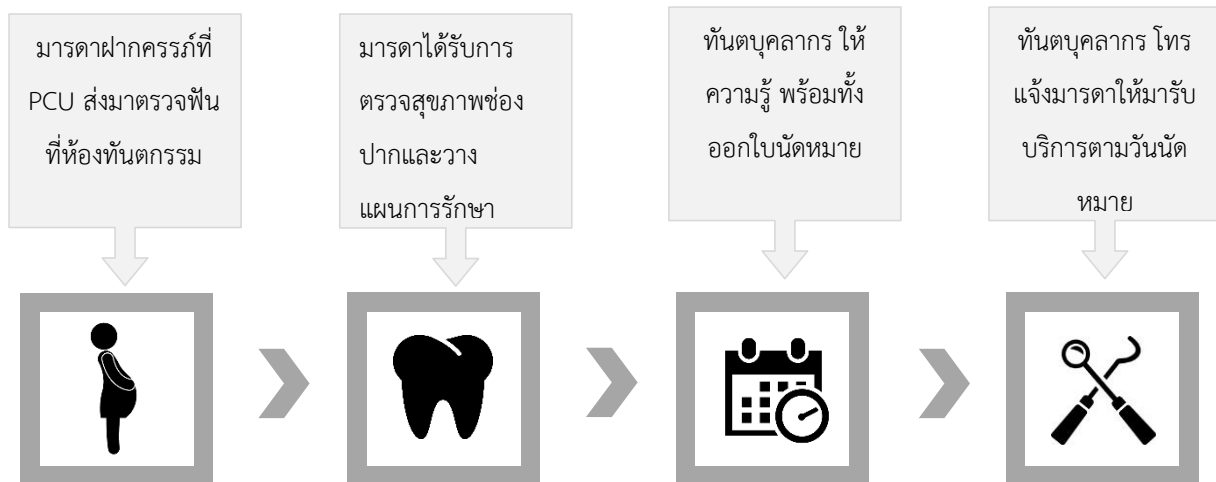
3.2 ประชากรในการศึกษา

มารดาทุกรายที่มารับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิ โรงพยาบาลปทุมราชวงศา

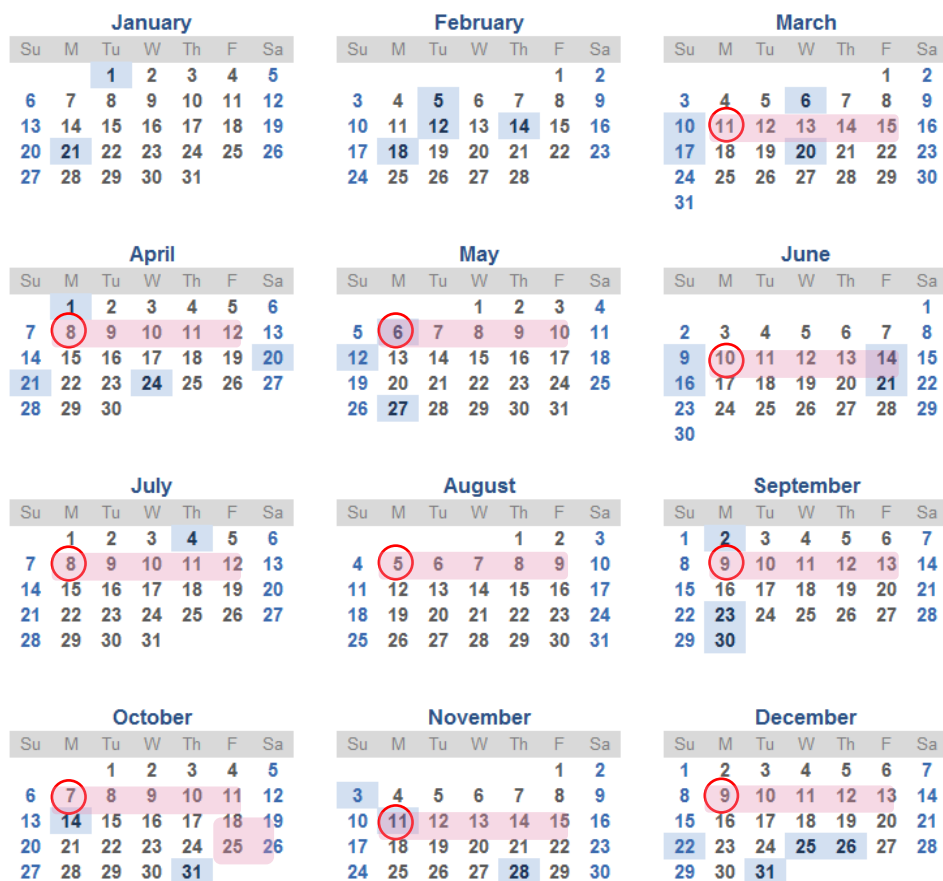
3.3 วิธีดำเนินการทดลอง

1. ผู้วิจัยติดต่อและแจ้งรายละเอียดงานวิจัยกับเจ้าหน้าที่หน่วยบริการปฐมภูมิ โดยให้มารดาทุกรายที่มา
รับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิ เจ้าหน้าที่มีการส่งต่อรายชื่อมาทางห้องทันตกรรมเพื่อให้
ได้รับการตรวจสอบสุขภาพช่องปาก
2. ทันตบุคลากรให้บริการดังนี้
 - 2.1 ตรวจสอบสุขภาพช่องปากมารดา วางแผนการรักษาสุขภาพช่องปาก พร้อมทั้งบันทึกลงในแบบบันทึก
วางแผนการรักษา (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)
 - 2.2 ให้ความรู้และชี้ให้เห็นความสำคัญในการดูแลสุขภาพช่องปากขณะตั้งครรภ์
 - 2.3 ออกใบนัดหมายระบุวันที่มารดามารับการรักษา เพื่อมารดาได้รับการรักษาในช่วงเวลาอายุครรภ์
ที่เหมาะสม ผู้ช่วยทันตแพทย์จัดรายชื่อมาดา พร้อมทั้งวันที่นัดหมายในแบบบันทึกรายชื่อ
(ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)
3. มารดาที่ได้รับการตรวจพร้อมออกใบนัดหมายแล้ว ทันตบุคลากรจะติดสติ๊กเกอร์ลงบนหน้าปกสมุด
บันทึกสุขภาพแม่และเด็ก สติ๊กเกอร์ที่ติดบนหน้าปกสมุดจะบ่งบอกถึง
 - 3.1 สติ๊กเกอร์มีเลขประจำตัวมารดาที่มารับบริการทางทันตกรรม
 - 3.2 สติ๊กเกอร์เป็นสัญลักษณ์ว่ามารดาผู้นั้นได้มารับการตรวจสุขภาพช่องปากแล้ว ในกรณีมารดาไป
รับการฝากครรภ์จากหน่วยบริการปฐมภูมิ ถ้าเจ้าหน้าที่สังเกตไม่พบสติ๊กเกอร์ที่ติดบนหน้าปก
สมุดให้ส่งมารดามาตรวจที่ห้องฟัน เพื่อให้มารดาทุกรายได้เข้าถึงบริการทางทันตกรรม
4. จัดสัปดาห์มารดาตั้งครรภ์ กำหนดเป็นสัปดาห์ที่ 2 ของทุกเดือน โดยมีการโทรติดต่อมารดาตาม
รายชื่อที่นัดหมายในเดือนนั้นๆ โดยโทรติดต่อวันจันทร์ในสัปดาห์ที่ 2 ของทุกเดือน เพื่อให้มารดามา
รับการรักษาในอังคารถึงศุกร์ ตามกำหนดการในแผนภาพที่ 2
5. เมื่อมารดาได้รับการรักษาแล้ว ให้เซ็นติในแบบบันทึกวางแผนการรักษาที่กล่าวไปในข้างต้น พร้อม
ออกใบนัดครั้งต่อไปให้มารดา

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กระบวนการดำเนินการวิจัย

○ วันโทรติดต่อ ■ ช่วงสัปดาห์ที่ให้บริการทางทันตกรรมแก่มารดาตั้งครรภ์

แผนภาพที่ 2 กำหนดการสัปดาห์ให้บริการมารดาตั้งครรภ์ในปี 2562

3.4 การวัดตัวแปรและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวแปรต้น คือ แนวทางการวางแผนการรักษาพร้อมทั้งติดตามสุขภาพช่องปากในมารดาตั้งครรภ์

ตัวแปรตาม คือ จำนวนมารดาที่เข้ารับการตรวจและรักษาทางทันตกรรม

โดยการเก็บข้อมูลเก็บจากแบบบันทึกวางแผนการรักษา (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) และแบบบันทึกรายชื่อ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข) โดยข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูล ได้แก่

3.5 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลจากตัวแปรที่ศึกษา

ข้อมูล	Scale of measurement	Statistical analysis
1.จำนวนมารดาที่ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากและเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองอย่างถูกต้อง	Categorical	ร้อยละ
2.จำนวนมารดาที่มารับการรักษาทางทันตกรรมตามนัดหมายและสามารถติดตามการนัดหมายได้(อย่างน้อย 1 ครั้งเป็นต้นไป)	Categorical	ร้อยละ
3.จำนวนมารดาที่ได้รับการการอุดหินน้ำลาย	Continuous	ร้อยละ

หลังจากได้ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ทางสถิติแล้ว ผู้วิจัยจะทำการอธิบายและสรุปผลการศึกษาต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การวางแผนการรักษามารดาตั้งครรภ์

ชื่อผู้ป่วย _____ อายุ _____ HN _____

เบอร์โทรติดต่อ _____ สถานที่ _____ นอกเขต / ในเขต

อายุครรภ์ _____ สัปดาห์ ไตรมาสที่ _____

วันที่ได้รับการตรวจวันแรก _____

วันนัดเริ่มรักษา _____

การนับอายุครรภ์		
ระหว่าง		
ไตรมาส	เดือน	สัปดาห์
ไตรมาส ที่ 1	เดือนที่ 1	1-4
	เดือนที่ 2	5-8
	เดือนที่ 3	9-13
ไตรมาส ที่ 2	เดือนที่ 4	14-17
	เดือนที่ 5	18-21
	เดือนที่ 6	22-26
ไตรมาส ที่ 3	เดือนที่ 7	27-30
	เดือนที่ 8	31-35
	เดือนที่ 9	36-40

❖ ฟันแท้

จำนวนฟันแท้ _____ ซี่

จำนวนฟันที่ต้องได้รับการอุด _____ ซี่

จำนวนฟันที่หลุดไปแล้ว _____ ซี่

จำนวนฟันที่ถูกถอนไป _____ ซี่

สภาวะปริทันต์

❖ Oral Hygiene Instruction

- ☐ แปรงฟัน
- ☐ไหมขัดฟัน
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____

❖ การวางรักษา

ชุดหินปูน ☐ จำเป็นต้องชุด ☐ ไม่จำเป็นต้องชุด

อุดฟัน _____ ซี่ ระบุซี่ _____

ถอนฟัน/ผ่าฟันคุด _____ ซี่ ระบุซี่ _____

รักษาราก _____ ซี่ ระบุซี่ _____

visit	วันนัด	การวางแผนการรักษา	วันที่ได้รับการรักษา/ เซ็นต์ชื่อผู้ได้รับการรักษา
1		ชุดหินน้ำลาย	
2			
3			
4			
5			
6			
7			

ภาคผนวก ข

มารดาตั้งครรภ์(ANC)ที่ต้องได้รับการรักษาในเดือน _____

ลำดับที่	เลขประจำตัว ANC	ชื่อ- สกุล	เบอร์โทรติดต่อ	สถานะการนัดหมาย
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				